

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ**

POLİS AKADEMİYASI

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARININ İNZİBATI FƏALİYYƏTİ”
KAFEDRASI**

“İnzibati hüquq” fənni üzrə

M Ü H A Z İ R Ə

(bakalavr səviyyəsi üzrə əyani təhsilənlər üçün)

Mövzu № 7. “Dövlət qulluğu və dövlət qulluqçuları”

Vaxt: 4 saat

Tərtib etdi: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrasının rəisi,
polis polkovniki, h.ü.f.d., dosent Rafiq Nəcəfquliyev

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № _____ 2016-cı il

Dəyişiklik və əlavə edilib: _____ 2018-ci il.

Əlavə edilib: _____ 2019-cu il.

Bakı – 2016

Mövzu № 7. “Dövlət qulluğu və dövlət qulluqçuları”

Plan:

Giriş

1. Dövlət qulluğu anlayışı, əsas vəzifələri və prinsipləri.
2. Dövlət qulluqçusu anlayışı, onun növləri və hüquqi statusu.
3. Dövlət qulluğu keçmə anlayışı və onun mərhələləri. Dövlət qulluğunun şərtləri.
4. Dövlət qulluqçularının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi.

Nəticə

İstifadə və tövsiyə edilən mənbələr:

1. “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası”. Bakı, Hüquq Yayın Evi-2016.
2. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2000.
3. “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2016.
4. “Daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə”. Bakı, 2015.
5. “Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi”. Bakı, 2016.
6. Dərslik. “İnzibati hüquq” Abduləli Abdullayev, Fəxrəddin Nağıyev. Bakı 2008.
7. Dərslik. “Административное право”. Abduləli Abdullayev, Fəxrəddin Nağıyev. Bakı, 2008.
8. Dərs vəsaiti “İnzibati hüquq” ümumi hissə. Vaqif Abışov, Aleksandr İsmayılov, Rafiq Nəcəfquliyev. Bakı, MBM mətbəəsi, 2014.
9. Dərslik. “İnzibati hüquq”. Rafiq Nəcəfquliyev. Bakı, 2018.
10. Monoqrafiya. Nazənin Hüseynova. Dövlət qulluğu və kadr siyasəti. Bakı, Adiloğlu 2013. 476 səh.
11. A. Axundov. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2005, səh.139.
12. İdarə Hukuku Dersləri. Kemal Gözler. Üçüncü Baskı. Bursa 2005.
13. Берлач А.И. Административное право Украины: Учеб. Пос., Университет “Украина”, 2005., 472 с.
14. Dərslik. «Административное право» D.N. Вахра, V.B. Россински, Y.N. Старилор. Москва 2005.
15. Dərslik. «Административное право». L.L. Попов. Москва 2006.
16. <http://www.e-qanun.az>.
17. <http://www.dim.gov.az>.
18. <http://www.preslib.az>.
19. <http://www.yurist-online.com>.

Giriş

12 noyabr 1995-ci il tarixində ümumxalq səsverməsi - referendum olu ilə qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası əsas verir ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları dövlət orqanlarında qulluq etmək imkanına malik olsunlar.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 55-ci maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət idarə olunmasında iştirak etmək hüququ vardır. Bu hüququ onlar bilavasitə və ya nümayəndələrin vasitəsi ilə həyata keçirə bilər.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 55-ci maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən isə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları dövlət orqanlarında qulluq etmək imkanına malikdirlər. Dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sırasında təyin edilirlər. Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər dövlət qulluğuna qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada qəbul edilə bilərlər. Konstitusiyamızın bu müddələrinin həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının 21 iyul 2000-ci il tarixli Qanunu qəbul edilmişdir.

Mühazirənin “Dövlət qulluğu və dövlət qulluqçuları” mövzusunun köməkliyi ilə birinci növbədə dövlət qulluğu haqqında anlayış, onun əsas vəzifələri və prinsipləri, dövlət qulluqçularının növləri, əsas vəzifələri, hüquqları və təminatları haqqında anlayışlar acıqlanacaq.

Yuxarıda göstərilənlərin hər bir təhsialalan tərəfindən və gələcəkdə polis orqanlarında ali hüquq təhsilli və peşəkar polis əməkdaşı kimi fəaliyyət göstərən əməkdaş kimi dərinlən öyrənilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Siz, polis orqanlarında qulluq edərkən dövlət qulluqçusu kimi öz hüquq və vəzifələrinizi, fəaliyyətinizin əsas prinsiplərini, forma və metodlarını düzgün və dürüst həyata keçirməklə qanunçuluğun tələblərinə riayət etmiş olacaqsınız.

Sual 1. Dövlət qulluğu anlayışı, əsas vəzifələri və prinsipləri

Dövlət qulluğu bütövlükdə cəmiyyətin dövlət barədə təəsüratı ilə əlaqədar olub, dövlət hakimiyyətinin mövcud sistemi ilə müəyyən olunur və dövlətin inzibati fəaliyyətinin mahiyyətindən və rolundan asılı olur. Dövlət qulluğuna siyasi strukturun elementi, hakimiyyət institutu kimi yanaşsaq, onu dövlət orqanlarının hakimiyyət səlahiyyətlərinin icra mexanizmi kimi də səciyyələndirmək olar¹.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 55-ci maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları dövlət orqanlarında qulluq etmək hüququna malikdirlər. Konstitusiyanın bu maddəsinə əsasən, dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sırasından təyin edirlər. Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər isə dövlət qulluğuna qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada qəbul edilə bilirlər.

Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 55-ci maddəsinə və 21 iyul 2000-ci il tarixli “Dövlət qulluğu haqqında” Qanuna müvafiq olaraq təşkil edilir və həyata keçirilir. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun dövlət qulluğuna qəbulun müsabiqə və şəffaflıq əsasında həyata keçirilməsinə aid müddəaları prokurorluq, ədliyyə, müdafiə, fəvqəladə hallar, dövlət təhlükəsizliyi xidməti, xarici kəşfiyyat xidməti, sərhəd xidməti, səfərbərlik və hərbi xidmətə çağırış üzrə dövlət xidməti, xüsusi dövlət mühafizə xidməti, miqrasiya xidməti, daxili işlər, gömrük, vergi və xarici işlər orqanlarında, Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankında dövlət qulluğu keçən şəxslərə də şamil edilir.

“Dövlət qulluğu haqqında” Qanun hərbi qulluqçulara və müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının tabeçiliyində olan müəssisələrin işçilərinə şamil edilmir. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının tabeçiliyində olan müəssisələrin işçilərinin qulluğu ilə bağlı məsələlər Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

Dövlət qulluğu dedikdə, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və digər qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq dövlətin məqsədlərinin və funksiyalarının həyata keçirilməsi sahəsində dövlət qulluqçularının öz vəzifə səlahiyyətlərini yerinə yetirməsi başa düşülür.

Dövlət qulluğu hüquq vasitəsi ilə ifadə olunur. Dövlət qulluğu sahəsində dövlətlə dövlət qulluqçuları arasında yaranan münasibətləri və dövlət qulluqçularının hüquqi vəziyyətini nizamlayan normalar dövlət qulluğu institutunu yaradır. Dövlət qulluğu institutuna konstitusiya, əmək, mülki, maliyyə və digər hüquq sahələrinin normaları da daxildir. Dövlət qulluğu məsələlərini nizamlayan inzibati-hüquqi normalar inzibati hüququn müstəqil institutunu təşkil edir.

Dövlət qulluğu haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, “Dövlət qulluğu haqqında” Qanundan, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən, Azərbaycan Respublikasının dövlət qulluğunu hüquqi

¹ Monoqrafiya. Nazənin Hüseynova. Dövlət qulluğu və kadr siyasəti. Bakı, Adiloğlu 2013. səh.11.

cəhətdən tənzim edən və dövlət qulluqçularının hüquqi vəziyyətinin xüsusiyyətlərini müəyyən edən digər qanunvericilik aktlarından ibarətdir.

Dövlət qulluğunun növlərə bölünməsi, Azərbaycan Respublikasının dövlət quruluşundan, hakimiyyətlərin bölgüsü prinsipindən və dövlət fəaliyyətinin istiqamətlərindən irəli gəlir.

Dövlət qulluğunun aşağıdakı növləri mövcuddur:

- + icra hakimiyyəti orqanlarında keçirilən dövlət qulluğu;
- + qanunvericilik hakimiyyəti orqanlarının aparatında keçirilən dövlət qulluğu;
- + məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının aparatlarında keçirilən dövlət qulluğu.

Dövlət qulluğunun əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktları əsasında vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi;

- dövlət orqanlarının səlahiyyət həddlərində qərarların hazırlanması, qəbul edilməsi, icrası və icraya nəzarət edilməsi;

- dövlət orqanlarının səmərəli fəaliyyətinin və dövlət qulluqçuları tərəfindən vəzifə səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsinin təmin edilməsi.

- *Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğu aşağıdakı prinsiplər əsasında həyata keçirilir:*

- qanunçuluq;

- Azərbaycan Respublikasında qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının səlahiyyət həddlərinin müəyyən edilməsi;

- dövlət orqanlarına və dövlət qulluqçularına nəzarət və onların hesabat verməsi;

- yuxarı dövlət orqanlarının və vəzifəli şəxslərin öz səlahiyyətləri həddlərində qəbul etdikləri qərarların aşağı dövlət orqanları və vəzifəli şəxslər tərəfindən mütləq yerinə yetirilməsi;

- bütün vətəndaşların və vəzifəli şəxslərin dövlət qulluqçularının qanuni tələblərini icra etməyə və qanuni hərəkətlərini müdafiə etməyə borclu olması;

- dövlət qulluğuna girmənin şəffaflığı;

- vətəndaşların dövlət qulluğuna müsabiqə əsasında girməsi;

- vətəndaşların öz qabiliyyətlərinə, xidməti nailiyyətlərinə və peşə hazırlığına uyğun olaraq dövlət qulluğunun hər hansı vəzifəsini tutmaqda hüquq bərabərliyi;

- irqindən, milliyyətindən, dilindən, cinsindən, sosial mənşəyindən, ailə, əmlak və qulluq vəziyyətindən, yaşayış yerindən, dinə münasibətindən, əqidəsindən, ictimai birliklərə mənsubiyyətindən, habelə qulluqçuların işgüzarlıq keyfiyyətlərinə aid olmayan başqa səbəblərdən asılı olmayaraq dövlət qulluqçularının hüquq bərabərliyi;

- dövlət qulluqçularının sosial və hüquqi müdafiəsi, onların özləri və ailələri üçün ləyaqətli yaşayış səviyyəsinin təmin edilməsi;

- qulluq borcunun yerinə yetirilməsi üçün dövlət qulluqçusunun cavabdehlik daşması, eləcə də dövlət qulluqçusunun hərəkətlərinə görə dövlət orqanlarının cavabdehlik daşması.

Azərbaycan Respublikasında “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunun tətbiqinə nəzarəti, dövlət qulluğunun normativ-metodiki təminatını, Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluqçuları kateqoriyasına aid edilən şəxslərin siyahısını müəyyən etməyi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası həyata keçirir. Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası 18 nəfər üzvdən ibarətdir. Həmin Şuranın 6 nəfər üzvü Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən, 6 nəfər üzvü Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri tərəfindən, 6 üzvü isə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri tərəfindən təyin edilir. Adı çəkilən Şuranın səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikasının 2002-ci il 29 mart tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası haqqında Əsasnamə” ilə müəyyən edilir. Qeyd olunan Şura dövlət orqanı deyil və onun üzvləri öz səlahiyyətlərini ictimai əsaslarla həyata keçirirlər. Şuranın qəbul etdiyi qərarların məcburiliyi müvafiq dövlət qulluqçuları üçün müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri tərəfindən təmin edilir.

Birinci sualın açığlanmasını yekunlaşdıraraq, qeyd etmək istərdik ki, dövlət qulluğu Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və digər qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq dövlətin məqsədlərinin və funksiyalarının həyata keçirilməsi sahəsində dövlət qulluqçularının öz vəzifə səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsidir.

1. Dövlət qulluğunun növləri hakimiyyətlərin bölgüsü prinsipindən irəli gəlir:
 - icra hakimiyyəti orqanlarında keçirilən dövlət qulluğu;
 - qanunvericilik hakimiyyəti orqanlarında keçirilən dövlət qulluğu;
 - məhkəmə hakimiyyəti orqanlarında keçirilən dövlət qulluğu.
2. Dövlət qulluğunun özünəməxsus tələbləri və prinsipləri mövcuddur.
3. Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğu sahəsində dövlətlə dövlət qulluqçuları arasında yaranan münasibətləri və dövlət qulluqçularının hüquqi vəziyyəti ilə bağlı məsələləri tənzimləyən “Dövlət qulluğu haqqında” 21 iyul 2000-ci il tarixdə Qanun qəbul edilmişdir.

Sual 2. Dövlət qulluqçusu anlayışı, onun növləri və hüquqi statusu

“Xidmət” anlayışı bir çox mənada istifadə olunur. “Xidmət” termin olaraq “qulluq göstərmə, qulluq, əmək, zəhmət” mənasını ifadə edir². O, həm insanların fəaliyyət növü, həm də müvafiq idarə, bölmə və s. kimi (Dövlət Təhlükəsizlik və Xarici Kəşfiyyat Xidməti, DİN-in sistemində cinayət-axtarış xidməti, vergi, gömrük və s.) başa düşülür. Xidmət ödənişli, ictimai faydalı fəaliyyətin növlərindən biridir. O, özündə idarəetməni və idarəetmə ilə bağlı zəruri xidmətləri (kargüzarlıq, texniki-təminat və s.), eləcə də insanlara sosial-mədəni xidmət göstərilməsini nəzərdə tutur.

Xidmətçilər – istənilən təşkilatda vəzifə tutan və idarəçilik fəaliyyətini və ya sosial-mədəni xidməti (həkim, müəllim, telefonçu, inspektor, sex rəisi və s.) ödənişli yerinə yetirən vətəndaşlardır. Qeyd olunmalıdır ki, xidmətçilərin tərkibi müxtəlifdir. Onlar müxtəlif dövlət və ya qeyri-dövlət təşkilatlarında xidmət edir, dövlət xarakterli olan fərdi təcrübə ilə (notariuslar) məşğul olurlar.

Dövlət qulluqçuları xidmətçilərin bir növü olub, bütün xidmətçilər arasında inzibati hüququn fərdi subyektlərinin əsas qrupunu təşkil edirlər.

Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğu haqqında” 21 iyul 2000-ci il tarixli Qanununun 14-cü maddəsinə əsasən, dövlət qulluqçusu - bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada maaşlı (maaş yalnız dövlət büdcəsi vəsaitindən verilə bilər) dövlət qulluğu vəzifəsini tutan və Azərbaycan Respublikasına sadıq olacağına and içən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır.

Qeyd etmək yerinə düşər ki, dövlət qulluğu sahəsində elmi-tədqiqat apararı bir sıra müəlliflər dövlət qulluqçusu anlayışı haqqında müxtəlif məzmunlu fikirlər irəli sürürlər. Belə ki, N.Hüseynova “Dövlət qulluğu və kadr siyasəti” adlı monoqrafiyasında qeyd edir ki, dövlət qulluğuna qəbul olunanadək ümumi vətəndaş statusuna malik olan şəxs qulluğa qəbul olunduğu andan etibarən yeni bir status əldə edir. Bu dövlət qulluqçusu statusudur. O, yeni hüquqlar, vəzifələr, səlahiyyətlər əldə etdiyi kimi bir sıra məhdudiyyətlərlə də üzləşir³. Qanunun məzmunundan aydın olur ki, deputatlar və hakimlər dövlət qulluqçuları hesab olunmur. İnzibati vəzifə tutan və hakimiyyət səlahiyyətləri olan dövlət qulluqçusu dövlət vəzifəli şəxs sayılır.

Göründüyü kimi, hər bir dövlət qulluqçusu dövlət aparatında müəyyən bir vəzifə tutur. “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunun 9-cu maddəsində “Dövlət qulluğu vəzifəsi”nin anlayışı verilmişdir. Həmin maddəyə əsasən, dövlət qulluğu vəzifəsinin anlayışı müvafiq inzibati təcrübə əsasında formalaşmışdır.

Dövlət qulluğu vəzifəsi dedikdə, dövlət orqanının normativ aktlarla müəyyən edilən struktur quruluşu və ştat cədvəlinə uyğun olan struktur vahidi başa düşülür.

Dövlət qulluğu vəzifəsini tutan şəxsin səlahiyyət və funksiyalarının hüdudları həmin orqanın səlahiyyətindən asılı olaraq müəyyən edilir.

Vəzifə dövlət qulluqçusunun xidməti vəzifələrini, hüquqların dairəsini və məsuliyyətin həddini, onun peşə hazırlığına aid olan tələbləri müəyyən edir. O, qulluqçu tərəfindən

² A. Axundov. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2005, səh.139.

³ Monoqrafiya. Nazənin Hüseynova. Dövlət qulluğu və kadr siyasəti. Bakı, Adiloğlu 2013. səh.139.

görülən işin məzmununu əks etdirir, onun hüquqi vəziyyətini müəyyən edir. Hər bir vəzifə sərəncam vermə qaydasında yaranır. Səlahiyyətli orqanların hüquqi aktları ilə bu vəzifənin adı, xidməti iyerarxiyada onun yeri, onun tutulma qaydası və s. halları müəyyən edilir.

Dövlət orqanının ştat cədvəlində vəzifələrin adları həmin orqanın fəaliyyətinin profilini əks etdirməlidir.

Dövlət orqanlarında vəzifələr normativ məzmun baxımından, bu vəzifələrin məzmunundan, səlahiyyətlərin mənbəyindən və tutulması üsullarından asılı olaraq inzibati və yardımçı vəzifələrə bölünür.

İnzibati vəzifələr I-VII kateqoriya dövlət orqanları aparatları və bölmələri rəhbərlərinin, onların müavinlərinin və dövlət qulluğunda çalışan mütəxəssislərin vəzifələridir. İnzibati vəzifə tutan şəxsin hüquqi statusu aidiyyəti orqanın səlahiyyətlərini müəyyən edən qanunvericilik aktları ilə və vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

Yardımçı vəzifələr I-VII kateqoriya dövlət orqanlarında texniki işləri həyata keçirən mütəxəssislərin (kargüzar, makinaçı, kuryer, arxiv qeydiyyatçısı, sürücü, liftçi və s.) vəzifələridir. Yardımçı vəzifə tutan şəxsin hüququ statusu müvafiq orqanın səlahiyyətini müəyyən edən qanunvericilik aktları, eləcə də vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

İnzibati vəzifələrin aşağıdakı təsnifatı vardır:

- birinci təsnifat - I kateqoriya dövlət orqanlarının aparat rəhbərlərinin və işlər müdirlərinin vəzifələri, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsini bilavasitə təmin edən aidiyyəti orqanların rəhbərlərinin vəzifələri;

- ikinci təsnifat - Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müşaviri (köməkçisi) vəzifəsi, I kateqoriya dövlət orqanları bölmələri rəhbərlərinin vəzifələri, II kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin vəzifələri;

- üçüncü təsnifat - I kateqoriya dövlət orqanları bölmələri rəhbərləri müavinlərinin vəzifələri, I kateqoriya dövlət orqanları işlər müdirləri müavinlərinin vəzifələri, II kateqoriya dövlət orqanları rəhbərləri müavinlərinin vəzifələri, II kateqoriya dövlət orqanları bölmə rəhbərlərinin vəzifələri, III kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin vəzifələri;

- dördüncü təsnifat - I kateqoriya dövlət orqanları mütəxəssislərinin vəzifələri, II kateqoriya dövlət orqanları bölmə rəhbərləri müavinlərinin vəzifələri, III kateqoriya dövlət orqanları bölmə rəhbərlərinin vəzifələri, IV kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri, VII kateqoriya dövlət orqanı - Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının müavinlərinin vəzifələri;

- beşinci təsnifat - III kateqoriya dövlət orqanları mütəxəssislərinin vəzifələri, III kateqoriya dövlət orqanları bölmə rəhbərləri müavinlərinin vəzifələri, IV kateqoriya dövlət orqanları bölmə rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri, V kateqoriya dövlət orqanları bölmə rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri, VI kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri, VII kateqoriya yerli icra hakimiyyəti orqanları başçıları müavinlərinin vəzifələri;

- altıncı təsnifat - III-V kateqoriya dövlət orqanları mütəxəssislərinin vəzifələri, VI kateqoriya dövlət orqanları bölmə rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri, VII kateqoriya dövlət orqanları aparat rəhbərlərinin və onların müavinlərinin vəzifələri;

▪ yeddinci təsnifat - VI kateqoriya dövlət orqanları mütəxəssislərinin vəzifələri, VII kateqoriya dövlət orqanlarının mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının ikili tabeliyində olan yerli bölmələri rəhbərlərinin, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının bölmə rəhbərlərinin vəzifələri;

- səkkizinci təsnifat - II dərəcə böyük inspektorların vəzifələri;
- doqquzuncu təsnifat - III dərəcə böyük inspektorların vəzifələri;
- onuncu təsnifat - I dərəcə inspektorların vəzifələri;
- on birinci təsnifat - II dərəcə inspektorların vəzifələri;
- on ikinci təsnifat - III dərəcə inspektorların vəzifələri;
- on dördüncü təsnifat - II dərəcə kiçik inspektorların vəzifələri.

Dövlət qulluqçusu olan rəhbərin və onun birinci müavininin vəzifələri eyni təsnifata aid edilir. Rəhbərin müavininin vəzifə təsnifatı rəhbərin vəzifə təsnifatından bir pillə aşağı olur.

İnzibati vəzifələrin təsnifat toplusuna vəzifələrin ixtisas dərəcələri, adları, dərəcələr üzrə bölgü və vəzifələrin tutulması şərtləri haqqında məlumatlar daxildir.

İnzibati vəzifələrin təsnifat toplusu dövlət orqanlarının ştat cədvəlinin yaradılması və dövlət qulluqçularının vəzifə təlimatlarının hazırlanması üçün əsasdır.

İnzibati vəzifələrin təsnifat toplusunu Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi müəyyən edir.

İnzibati vəzifələr sahəsində ixtisas tələbləri vəzifə iddiasında olan şəxsin sərəştəsinin müəyyən edilmiş funksiyalara uyğunluğunu təmin edir.

Vəzifə iddiasında olan şəxs üçün aşağıdakılar vacibdir:

- I-IX təsnifat inzibati vəzifələr üçün:
 - profilli ali təhsilin olması, başqa ali təhsil olduqda isə hazırlığı dəyişdirib inzibati vəzifənin profilinin öyrənilməsi;
- X-XIV təsnifat inzibati vəzifələr üçün:
 - profilli orta təhsilin olması, başqa orta təhsil və ümumi orta təhsil olduqda isə hazırlığı dəyişdirib inzibati vəzifənin profilinin öyrənilməsi.

İnzibati vəzifələr sahəsində başqa tələblər qanunvericilik aktları və vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

Yardımcı vəzifələr sahəsində tələblər vəzifə təlimatında və əmək müqaviləsində (kontraktda) müəyyən edilir.

Normativ məzmun baxımından dövlət qulluqçusu "Dövlət qulluğu haqqında" qanunla müəyyən edilmiş qaydada, maaşlı, dövlət qulluğu vəzifələrini tutan və Azərbaycan Respublikasına sadıq olacağına and içən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır.

Dövlət qulluqçularının vasitəsi ilə cəmiyyətin və dövlətin müxtəlif sahələrində dövlət orqanlarının səlahiyyətləri həyata keçirilir.

Dövlət qulluqçularının tərkibi müxtəlif olduğundan, onlar müxtəlif şəraitdə işləyirlər. Dövlət orqanlarının səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi üzrə onların funksional təyinatı müxtəlif olur. Bu meyarlar üzrə dövlət qulluqçularının aşağıdakı növlərini müəyyən etmək olar:

1. Dövlət hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyəti miqyasına görə:

- Azərbaycan Respublikasının miqyasında fəaliyyət göstərən dövlət orqanlarının dövlət qulluqçuları;

- Naxçıvan Muxtar Respublikası miqyasında fəaliyyət göstərən dövlət orqanlarının dövlət qulluqçuları.

2. Hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipi əsasında:

- icra hakimiyyəti orqanlarının dövlət qulluqçuları;
- qanunvericilik hakimiyyəti orqanının dövlət qulluqçuları;
- məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının dövlət qulluqçuları.

3. Dövlət orqanlarında dövlət qulluğunun xüsusiyyətlərinə görə:

- mülki dövlət qulluqçuları;
- hərbişdirilmiş dövlət qulluqçuları.

4. Səlahiyyətlərin xarakterinə görə:

- vəzifəli şəxslər sayılan dövlət qulluqçuları;
- yardımçı heyətə aid edilən dövlət qulluqçuları.

Vəzifəli şəxslər sayılan dövlət qulluqçuları - səlahiyyətləri çərçivəsində hakimiyyət xarakterli və hüquqi əhəmiyyətli hərəkətləri (hüquqi nəticələr yaradan hərəkətlər) etmək hüququna malik olan dövlət qulluqçularıdır.

Bu dövlət qulluqçularının iki növü fərqləndirilir:

rəhbərlər - onlara həvalə edilmiş orqanların idarə olunması üzrə geniş səlahiyyətlərə malikdirlər;

hakimiyyət nümayəndələri - onlar təşkilati və xidməti tabeçiliyində olmayan fiziki və hüquqi şəxslər barəsində icrası mütləq olan qərarların qəbul edilməsi və hüquqi-hakimiyyət tələblərinin tətbiq edilməsi hüququna malikdirlər (polis əməkdaşları, məhkəmə icraçıları və s.);

funksional işçilər (mütəxəssislər) - dövlət qulluqçuları kimi bu və ya digər idarəçilik qərarlarının hazırlanması ilə bağlı olan funksiyaların həyata keçirilməsi üzrə səlahiyyətlərə malik olan xüsusi bilik və ya peşə fəaliyyətinin yerinə yetirilməsini tələb edən mütəxəssislər qismində çıxış edirlər.

I qrup mütəxəssislərə müxtəlif sahələr üzrə biliklərə malik olan məsləhətçilər və müşavirlər aiddirlər. Onlar təşkilati-sərəncamverici funksiyaları bilavasitə həyata keçirmirlər, lakin onların məsləhətləri, rəyləri, tövsiyələri və s. hüquqi əhəmiyyətə malikdirlər və hüquqi nəticələr yaradır.

II qrup mütəxəssislərə - xüsusi biliklərə malik olan və bilavasitə hüquqi nəticələr yarada bilən hərəkətlər törətmək səlahiyyətlərinə malik olan vəzifəli şəxslər aiddirlər. Bu vəzifəli şəxslərə müəllimlər (tələbəyə imtahan qiymətləri verir), həkimlər (xəstəlik vəərəqəsi verə bilər) və s. vəzifəli şəxslər aiddirlər.

Yardımçı heyətə (tərkibə)- fəaliyyətləri bir qayda olaraq hüquqi nəticə yaratmayan dövlət qulluqçuları aiddirlər. Onlar maddi-texniki əməliyyatlar törədirlər, yəni rəhbərlərin, inzibati hakimiyyət nümayəndələrinin, mütəxəssislərin və digər vəzifəli şəxslərin xidməti fəaliyyətlərini təmin edirlər. Onlar tərəfindən xidməti vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün lazımi şərait yaradılır. Yardımçı heyətə aid edilən qulluqçular sənədləri tərtib edir və saxlayır, statistik və hesabat əməliyyatlarını və s. yerinə yetirirlər. Lakin onların vəzifələrinə

hüquqi əhəmiyyətə malik olan texniki əməliyyatların törədilməsi də daxil edilə bilər. Məsələn: orqana daxil olan təklif, ərizə və şikayətlərin dəftərxana işçisi tərəfindən qeydiyyatata alınması hüquqi əhəmiyyət kəsb edir. Çünki onların qeydiyyatata alındığı gündən qanunvericiliklə müəyyən edilmiş baxılma müddətləri hesablanır. Yardımçı heyətə (tərkibə) texniki icraçılar, karguzarlar və s. aiddir.

5. *Dövlət qulluqçularını qulluğun müddətinə görə aşağıdakı növlərə bölmək olar:*

- müəyyən olunmamış müddətə vəzifəyə təyin edilən qulluqçular (məsələn: inzibati vəzifələri tutan dövlət qulluqçuları);

- müəyyən olunmuş müddətə vəzifəyə seçilən və təyin edilən dövlət qulluqçuları (məsələn: siyasi vəzifələr tutan qulluqçular);

- sınaq müddətinə vəzifəyə təyin edilmiş dövlət qulluqçuları.

6. İxtisas tələbinə görə dövlət qulluqçuları iki qrupa bölünür:

- profilli ali təhsilin olmasını tələb edən vəzifələri tutan dövlət qulluqçuları;
- profilli orta təhsilin olmasını tələb edən vəzifələri tutan dövlət qulluqçuları.

7. İxtisas dərəcələrinə görə dövlət qulluqçularının növləri:

- həqiqi dövlət müşaviri;
- I, II və III dərəcə dövlət müşavirləri;
- dövlət qulluğunun baş müşaviri;
- dövlət qulluğunun kiçik müşaviri;
- dövlət qulluğunun I dərəcə referenti;
- dövlət qulluğunun II və III dərəcə referenti;
- dövlət qulluğunun kiçik referenti.

Qeyd olunanlarla yanaşı, dövlət qulluqçularının qanunvericiliklə başqa təsnifat meyarları və növləri də nəzərdə tutulmuşdur. Məsələn: DİO-nun əməkdaşları sırayı və rəhbər heyətə bölünür.

Dövlət qulluqçularının təsnifatının təhlilindən aydın olur ki, dövlət qulluqçularının hamısı vəzifəli şəxslərə aid edilməməlidir. Bu baxımdan “vəzifəli şəxs” anlayışı “vəzifə” anlayışından müvafiq formada fərqləndirilir. Daha dəqiq desək, bütün dövlət qulluqçuları dövlət orqanlarında müəyyən vəzifə tuturlar. Vəzifəli şəxs anlayışı xüsusi vəzifə səlahiyyətlərinin (hüquqi nəticələr yaradan hərəkətləri həyata keçirmək hüququnun) mövcudluğu ilə xarakterizə edilir.

Dövlət qulluqçularının hüquqi statusu

Dövlət qulluqçuları bütünlüklə hüququn subyektləri hesab olunurlar. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktları ilə təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqları, eləcə də vəzifələr onlara da şamil olunur.

Dövlət qulluqçuları vəzifə borclarını yerinə yetirərkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasını və qanunlarını rəhbər tutmalıdırlar. Siyasi partiyaların və ictimai birliklərin qərarlarının dövlət qulluqçularının fəaliyyətinə heç bir aidiyyəti deyildir.

Nəzəri və təcrübi baxımdan dövlət qulluqçularına verilən hüquq və vəzifələri iki qrupa bölmək olar:

- dövlət qulluqçularının ümumi hüquq və vəzifələri;

- dövlət qulluqçularının tutduğu vəzifələrin səlahiyyətlərini müəyyən edən hüquq və vəzifələr.

Dövlət qulluqçularının ümumi hüquq və vəzifələri ilk dəfə olaraq “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanununda öz əksini tapmışdır. Həmin hüquq və vəzifələr II və III kateqoriya dövlət orqanlarının qulluqçularına aid edilir. I kateqoriya dövlət orqanları qulluqçularının hüquq və vəzifələri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və xüsusi qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilir.

Hər bir dövlət qulluqçusu tutduğu vəzifədən asılı olmayaraq aşağıdakı vəzifələrə malikdir:

- qanunvericilik və dövlət orqanlarının qəbul etdikləri başqa normativ-hüquqi aktları həyata keçirmək;
- rəhbərlərin öz səlahiyyəti hüddusunda verdikləri əmrləri, sərəncamları və göstərişləri yerinə yetirmək;
- dövlət orqanında müəyyən edilmiş qulluq reqlamentinə riayət etmək;
- başqa dövlət qulluqçularının işini çətinləşdirən, yaxud işlədiyi dövlət orqanının nüfuzunu aşağı sala biləcək hərəkətlərə yol verməmək;
- vətəndaşların, müəssisə, idarə və təşkilatların müraciətlərinə vaxtında baxmaq və öz səlahiyyətləri hüddusunda onları qərəzsiz həll etmək;
- lazım gəldikdə öz ixtisası hüddusunda rəhbərin göstərişi ilə əlavə iş görmək;
- dövlət sirrini və qanunla mühafizə edilən digər sirri həmişə o cümlədən, işdən çıxdıqdan, istefaya və ya pensiyaya getdikdən sonra da saxlamaq;
- vəzifə borcunun yerinə yetirilməsi vaxtı daxil olan vətəndaşların şəxsi həyatı, şərəfi və ləyaqəti ilə bağlı məlumatları gizli saxlamaq və qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna edilməklə, belə məlumatların verilməsini tələb etməmək;
- qulluq etdiyi orqanın rəhbərinə hər il öz gəlirləri və əmlak vəziyyəti haqqında maliyyə hesabatı vermək, orada əlavə gəlirlərin mənbəyini, növünü və məbləğini göstərmək;
- qanunvericilikdə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada müvəqqəti olaraq başqa yaşayış yerinə keçmək, başqa yerdə işləmək və ya başqa vəzifələri icra etmək;
- qanunvericilikdə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada öz fiziki və əqli qabiliyyətinin və ya tapşırılan funksiyaların icrasına yararlı olmasının müəyyən edilməsi üçün tibbi komissiyalarda müayinə keçmək;
- qulluq etikası normalarına əməl etmək.

Hər bir dövlət qulluqçusu tutduğu vəzifədən asılı olmayaraq aşağıdakı hüquqlara malikdir:

- vəzifə borcunu yerinə yetirmək üçün dövlət orqanlarından, ictimai birliklərdən, müəssisə, idarə və təşkilatlardan müəyyən edilmiş qaydada lazımi informasiya və ya materiallar tələb etmək və almaq;
- dövlət qulluqçusunu işə götürmək və işdən azad etmək hüququna malik olan şəxsdən öz qulluq vəzifələrinin yazılı surətdə təsbit edilməsini və onların icrası üçün şərait yaradılmasını tələb etmək;

- dövlət maaşı almaq;
- ixtisasının artması və qulluq vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə münasibəti nəzərə alınmaqla qulluqda irəli çəkilmək və ya dövlət maaşının məbləğinin artırılması iddiasında olmaq;
- elmi və yaradıcılıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, işlədiyi dövlət orqanı rəhbərinin icazəsi ilə pedaqoji və başqa ödənişli fəaliyyətlə məşğul olmaq;
- əmanətlərdən (depozitlərdən), qiymətli kağızlardan, rentadan və icarədən gəlir götürmək;
- ilk tələbdən öz şəxsi işinin bütün materialları ilə, şəxsi işə tikilməsi əsas olan rəylər və digər sənədlərlə tanış olmaq, habelə öz izahatlarının şəxsi işə tikilməsini tələb etmək;
- şərəf və ləyaqətinə xələl gətirən məlumatları təkzib etmək üçün xidməti təhqiqat aparılmasını tələb etmək;
- müvafiq orqanlarda və məhkəmədə öz qanuni hüquqlarının mənafeyini müdafiə etmək;
- həmkarlar ittifaqlarına birləşmək;
- işlədiyi dövlət orqanının rəhbərindən aldığı icrası məcburi olan göstərişin və ya əmrin qanuniliyi və ya dürüstlüyü dövlət qulluqçusunda şübhə doğurursa, həmin göstərişin və ya əmrin yazılı şəkildə ona verilməsini tələb etmək;
- qanunvericilikdə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa və bu, dövlət qulluqçusu funksiyalarının icrası ilə bir araya sığmayan deyilsə, ictimai birliklərdə üzv olmaq;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada dövlət vəsaiti hesabına təhsil almaq və müvafiq təlim keçmək, habelə təhsil məqsədilə məzuniyyət almaq;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada məzuniyyətlər (sosial məzuniyyətlər, özünün və ya ailə üzvlərinin müalicəsi ilə əlaqədar və elmi məzuniyyətlər), özünün və ya ailə üzvlərinin əliliyi ilə əlaqədar pensiyalar və müavinətlər almaq;
- dövlət qulluğunda irəli çəkilmək hüququ.

Dövlət qulluqçusunun tutduğu vəzifə səlahiyyətlərini müəyyən edən xüsusi hüquq və vəzifələr dövlət orqanının vəzifə və funksiyalarından törəyir. Xüsusi hüquq və vəzifələr qanunlarda və qanunqüvvəli aktlarda (nizamnamələrdə, əsasnamələrdə, vəzifə təlimatlarında və s.) öz əksini tapır. Belə ki, polis əməkdaşının hüquq və vəzifələri “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 13-27-ci maddələrində, tutduğu vəzifəyə aid edilən hüquq və vəzifələr isə digər normativ-hüquqi aktlarda müəyyən edilir. Məsələn: post-patrol xidməti əməkdaşının hüquq və vəzifələri müvafiq formada PPX-in Nizamnaməsi ilə müəyyən edilmişdir.

Dövlət qulluqçularının hüquq və vəzifələri ilə yanaşı qulluğa qəbul olunarkən könüllü olaraq qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qadağaları və məhdudiyyətləri qəbul etmək öhdəliyi müvafiq qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuşdur.

Həmin qadağalar və məhdudiyyətlər Azərbaycan Respublikasının “Dövlət qulluğu haqqında” qanununun 20-ci maddəsi ilə aşağıdakı kimi müəyyən olunmuşdur:

- dövlət orqanlarında əlavə ödənişli vəzifə tutmamaq;

- elmi və yaradıcılıq fəaliyyəti istisna olmaqla, işlədiyi dövlət orqanı rəhbərinin icazəsi olmadan pedaqoji və başqa ödənişli fəaliyyətlə məşğul olmamaq;
- dövlət orqanının və ya yerli özünüidarə orqanının işləri üzrə üçüncü şəxslərin vəkili olmamaq;
- istefaya getdikdən, işdən və ya pensiyaya çıxdıqdan sonra Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş müddət ərzində öz qulluq fəaliyyətinə aid olan və dövlət sirri və ya qanunla mühafizə edilən digər sirr olan məsələlər barədə informasiyadan üçüncü şəxslərin xeyrinə istifadə etməmək;
- işlədiyi dövlət orqanının rəhbərinə bildirmədən xarici ölkənin hesabına oraya getməmək;
- qulluq vəzifələrini icra etdiyi dövrdə siyasi partiyaların fəaliyyətində iştirak etməmək;
- tətillərdə və dövlət orqanlarının işini pozan digər hərəkətlərdə iştirak etməmək;
- dini təbliğ etmək üçün dövlət qulluqçusunun statusundan istifadə etməmək və dövlət orqanlarının tabeliyindəki obyektlərdə dini mərasimlərin keçirilməsinə rəsmi xarakter verməmək.

Dövlət qulluqçusu bu tələblərə zidd hərəkət etdikdə, qanunvericiliklə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, xəbərdarlıq aldıqdan sonra otuz gün ərzində dövlət qulluğuna və ya başqa fəaliyyətə üstünlük verdiyini özü üçün müəyyən edərək gəldiyi qərar barəsində qulluq etdiyi dövlət orqanının rəhbərinə məlumat verməlidir.

Dövlət aparatının effektiv fəaliyyəti üçün dövlət qulluqçularının qanunvericiliklə müəyyən edilmiş təminatlar sistemi mühüm rol oynayır.

Dövlət qulluqçuları üçün aşağıdakılara təminat verilir (mad. 21):

- dövlət qulluqçusunun layiqli həyat səviyyəsini təmin edən dövlət məvacibi və digər ödənişlər;
- lazımi qulluq şəraiti;
- haqqı ödənilən məzuniyyət;
- dövlət qulluqçularının və onların ailə üzvlərinin icbari tibbi sığortası;
- təkrar hazırlıq və ixtisasartırma;
- dövlət orqanları ləğv edilərsə və ya ştatlar ixtisara düşərsə, vəzifə maaşına və ixtisasa uyğun işə düzəlmə və ya başqa dövlət orqanında tutduğu vəzifəyə uyğun vəzifə tutmaqda üstünlük;
- pensiya təminatı və dövlət sosial sığortası;
- qulluq vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar olaraq qanunla müəyyən edilmiş qaydada sığorta;
- icra edilən vəzifə öhdəliklərinin xarakteri nəzərə alınmaqla xidməti nəqliyyat və ya müvafiq kompensasiya almaq;
- dövlət qulluqçusunun vəzifə öhdəliklərinin icrası ilə əlaqədar olaraq ona və onun ailə üzvlərinə qarşı törədilən zorakılıqdan, hədələrdən və təhqirlərdən dövlət qulluqçusunun və ailə üzvlərinin müdafiəsi;
- dövlət qulluqçusu sosial sığorta və məşğulluq fondlarına ödənişlərdən azaddır;

- dövlət qulluqçusu yalnız öz razılığı ilə aşağı maaşlı vəzifəyə irəli keçirilə bilər;
- dövlət hakimiyyəti orqanlarının, habelə dövlət orqanları rəhbərliyinin tərkibinin dəyişməsi dövlət qulluğuna xitam verilməsi üçün əsas deyildir;
- yardımçı vəzifələr tutan dövlət qulluqçuları üçün təminatlar Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə müəyyən edilir.

Dövlət qulluqçularının xidməti hüquq və vəzifələrinin həyata keçirilməsi üçün dövlət tərəfindən normal şərait yaradılır. Məsələn: hakimiyyət nümayəndəsinə müqavimət göstərmə və ya zor tətbiq etməyə görə (Azərbaycan Respublikası CM-in 315-ci mad.), təhqir etməyə görə (Azərbaycan Respublikası CM-in 148-ci mad.) və dövlət qulluqçularının vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə maneçilik törədən və ya onların şəxsiyyətini və ləyaqətini alçaldan hərəkətlərə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulur. Bundan əlavə polis işçisinin və ya hərbi qulluqçunun qanuni tələbinə qəsdən tabe olmamağa görə inzibati məsuliyyət nəzərdə tutulur (Azərbaycan Respublikası İXM-in 535-ci maddəsi).

İşçilərin xidməti fəaliyyəti üçün normal şəraitin yaradılması rəhbər şəxslərin əsas vəzifələrindən biridir. Bu vəzifələrin yerinə yetirilməməyinə görə onlar intizam məsuliyyətinə cəlb edilə bilərlər.

Dövlət qulluqçularının mükafatlandırılması və məsuliyyəti

Dövlət qulluqçusunun vəzifə borclarını yerinə yetirərkən səylə çalışması hərtərəfli mükafatlandırılır. Dövlət qulluqçularının mükafatlandırılmasının növləri və qaydaları qanunvericiliklə müəyyənləşdirilir. Məsələn: polis əməkdaşlarının məsuliyyəti və mükafatlandırılmasının əsası və qaydası Azərbaycan Respublikasının “Polis haqqında” qanununun 31-ci və 33-cü maddələri ilə müəyyən edilmişdir.

Dövlət qulluqçularının xidmətdə peşəkarlıq səviyyəsinin artması, vəzifə borcuna və andına sədaqəti dövlət tərəfindən qiymətləndirilməlidir. Onun xidmətlərinin dövlət tərəfindən qiymətləndirilməsi “Vətənə xidmətə görə” ordeninin üç dərəcəsi, “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalı ilə, eləcə də digər orden və medallarla təltif olunmasında, habelə Azərbaycan Respublikasının fəxri adlarını almasından ibarətdir. Dövlət qulluqçularının orden və medallarla təltif olunması, onlara fəxri adların verilməsi haqqında əsaslar və qaydalar qanunvericiliklə müəyyən edilir.

Dövlət qulluqçularına həvalə olunmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi və ya lazımı şəkildə yerinə yetirilməməsi, həmçinin müəyyən edilmiş məhdudiyətlərə əməl olunmaması qanunda başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, intizam məsuliyyətinə səbəb olur.

Dövlət qulluqçularına aşağıdakı intizam tənbeh tədbirləri tətbiq oluna bilər (mad.25):

- töhmət;
- bir il müddətində vəzifə maaşının 5 faizindən 30 faizində azaldılması;
- həmin dərəcədə olan, lakin vəzifə maaşı aşağı olan işə keçirilməsi;
- daha aşağı dərəcəli işə keçirilməsi;
- ixtisas dərəcəsinin aşağı keçirilməsi;
- ixtisas dərəcəsiindən məhrum edilməsi;
- dövlət qulluğundan azad edilməsi.

Tətbiq olunmuş intizam tənbeh tədbirinin ləğv edilməsi üçün 7 gün ərzində yuxarı dövlət qulluğunu idarəetmə orqanına şikayət vermək olar. Bu zaman intizam tənbeh tədbiri 10 gün ərzində həmin orqan tərəfindən ya ləğv olunmalı, yaxud qüvvədə saxlanılmalıdır. Çıxarılmış intizam tənbeh tədbirindən şikayət verilməsi qaydası bu müddəalar nəzərə almaqla Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Dövlət qulluqçuları qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada inzibati məsuliyyətə, yaxud cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bilərlər.

Dövlət qulluqçuları onların təqsiri üzündən dəymiş zərər üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada maddi məsuliyyət daşıyırlar. Dövlət qulluqçularının qanunauyğun hərəkətləri nəticəsində dəymiş zərərin əvəzi tam həcmdə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına ödənilir.

Siyasi vəzifələr tutan dövlət qulluqçuları qanunvericiliklə nəzərdə tutulan hallarda və qaydada vəzifədən çıxarıla bilərlər.

Dövlət qulluqçusu öz hərəkətlərinin qanuniliyi üçün cavabdehdir.

Rəhbər işçinin göstərişini qeyri-qanuni hesab edən dövlət qulluqçusunun etirazına baxmayaraq, həmin rəhbər işçi öz göstərişini qüvvədə saxlayırsa və ondan yuxarı vəzifəli rəhbər işçi həmin göstərişi ləğv etmirsə, dövlət qulluqçusu məsuliyyətdən azad olunur.

İkinci sualın açılanmasını yekunlaşdıraraq bir daha qeyd etmək istərdik ki, dövlət qulluqçusu “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunla müəyyən edilmiş qaydada maaşlı (maaş yalnız dövlət büdcəsi vəsaitindən verilə bilər) dövlət qulluğu vəzifəsi tutan və Azərbaycan Respublikasına sadıq olacağına and içən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır.

1. Dövlət qulluğu vəzifəsi dövlət orqanının normativ aktlarla müəyyən edilən struktur quruluşu və ştat cədvəlinə uyğun olan struktur vahididir.

2. Dövlət qulluğu vəzifələri həmin vəzifələrin funksiyalarının məzmunundan, səlahiyyətlərinin mənbəyindən və tutulması üsullarından asılı olaraq siyasi, inzibati və yardımçı vəzifələrə bölünürlər.

3. Azərbaycan Respublikası “Dövlət qulluğu haqqında” 21 iyul 2000-ci il tarixli Qanununda dövlət qulluqçuları; onların əsas vəzifələri və hüquqları müəyyən edilmişdir.

**Sual 3. Dövlət qulluğu keçmə anlayışı və onun mərhələləri.
Dövlət qulluğunun şərtləri**

Dövlət qulluğu keçmə dedikdə, dövlət-xidməti münasibətlərin yaranması, dəyişməsi və xitam edilməsini törədən faktların məcmusu başa düşülür. Anlayışda qeyd edilən hüquqi faktlara aşağıdakılar aid edilir:

- dövlət qulluğuna qəbul;
- inzibati vəzifələrin tutulması;
- dövlət qulluqçularına ixtisas dərəcələrinin verilməsi;
- dövlət qulluqçularının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi;
- dövlət qulluğunda irəli çəkilmə;
- dövlət qulluğuna xitam verilməsi.

Dövlət qulluğuna qəbul.

“Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası qanununun 27.1-ci maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının 16 yaşına çatmış irqindən, milliyyətindən, dilindən, cinsindən, sosial mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, yaşayış yerindən, dinə münasibətindən, əqidəsindən, ictimai və digər birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, müvafiq vəzifənin tələblərinə uyğun peşə hazırlığına malik olan vətəndaşlarının dövlət qulluğuna girmək hüququ vardır.

Dövlət qulluğuna şəxslər aşağıdakı hallarda götürülə bilməzlər:

- fəaliyyət qabiliyyətinə malik olmamağı və ya məhdud fəaliyyət qabiliyyətinə malik olması məhkəmənin qərarı ilə təsdiq edildikdə;
- məhkəmə tərəfindən şəxsin müəyyən müddətə dövlət vəzifəsini tutmaq hüququ məhdudlaşdırıldıqda;
- bilavasitə tabeliyində və ya nəzarəti altında işləyən vəzifəli şəxslə yaxın qohumluq, yaxud qudalıq (ər-arvadların valideynləri, qardaşları, bacıları, övladları) əlaqəsi olduqda;
- qanunvericilikdə müəyyən edilmiş başqa hallarda.

Dövlət qulluğuna qəbul edilən şəxsin dövlət qulluğunda işləməsinin mümkün olub-olmaması qabaqcadan yoxlanıla bilər. Yoxlamanın qaydası qanunvericiliklə müəyyən edilir. Dövlət qulluğuna qəbul edilən şəxsin şəxsi (ailə) həyatının təfəsilatı yoxlanılmamalıdır.

Dövlət qulluğuna vətəndaşlar müsabiqə əsasında qəbul edilir. Dövlət qulluğunda boşalan (vakant) vəzifələrə vətəndaşlar müsabiqə əsasında təyin edilir.

Müsabiqədə iştirak etmək istəyənlər sənədlərini müvafiq dövlət qulluğunu idarəetmə orqanına təqdim edirlər. Müsabiqə sənədlərin qəbulu başa çatdıqdan sonra 10 gün ərzində keçirilir. Bu zaman test imtahanları və müvafiq söhbətlər aparılır. Müsabiqənin elan edilməsi, keçirilməsi və yekunlarına dair müvafiq qərarın qəbul edilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir. Test imtahanından müvəffəqiyyətlə çıxanlar söhbətə buraxılır. Test nümunələri Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik, icra və ya məhkəmə hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada hazırlanır və təsdiq olunur. Hal-hazırda dövlət qulluğuna namizədlərin seçilməsi Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən reallaşdırılır.

Qanunvericiliklə başqa qayda nəzərdə tutulmadıqda, müsabiqədən keçmiş namizədlər dövlət orqanı rəhbərinə təqdim olunur. Dövlət orqanının rəhbəri təqdim olunmuş namizədləri seçərək öz qərarı ilə bir il müddətində stajor kimi qulluğa götürür və boş vəzifəyə təyin edir. Staj dövründə dövlət orqanı rəhbərinin təyin etdiyi kurator stajorun işinə göz qoyur və staj müddəti qurtardıqdan sonra stajorun dövlət qulluğuna götürülməsinin məqsədəuyğun olub-olmaması barədə tövsiyə təqdim edir. Qanunvericiliklə başqa qayda

nəzərdə tutulmadıqda, tövsiyə müsbət olarsa, stajor ilə əmək müqaviləsi (kontrakt) bağlamaq yolu ilə iki illik sınaq müddəti ilə qəbul edilir.

Sınaq müddəti ilə işə qəbul kontraktının nümunəsi Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik, icra və ya məhkəmə hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qaydada təsdiq olunur. Sınaq müddəti ərzində kontrakt pozulmayıbsa, həmin müddət qurtardıqdan sonra dövlət orqanının rəhbəri kontraktın şərtlərinə əməl etməklə işləmiş şəxsin daimi dövlət qulluğuna götürülməsi haqqında əmr verir və bu şəxslə müvafiq kontrakt bağlanır. Sınaq müddəti ilə bağlı digər məsələlər qanunvericilik, icra və ya məhkəmə hakimiyyəti orqanları tərəfindən müəyyən edilir.

Daimi dövlət qulluğuna qəbul Azərbaycan Respublikasının adından müvafiq dövlət orqanının sənədi ilə təsdiq edilir.

Vəzifələrin tutulması

İnzibati vəzifələrin (I-IX) təsnifatlarına uyğun olan vəzifələrin tutulması qulluqda müsabiqə və yüksəliş yolu ilə həyata keçirilir.

Boşalmış vəzifənin tutulması üçün namizəd seçilərkən müsabiqə vaxtı aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır:

- ixtisas dərəcəsi;
- attestasiyanın nəticələri;
- boşalmış vəzifənin tələblərinə uyğun olaraq təkrar hazırlıq keçilməsi və ixtisasın artırılması.

Müsabiqədə başqa hakimiyyət budağında dövlət qulluğu keçən dövlət qulluqçuları da iştirak edə bilirlər.

Vətəndaş dövlət qulluğuna daxil olarkən and içir.

Andiçmə təntənəli şəraitdə Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı altında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əl basmaqla həyata keçirilir. Andiçmə bir dəfə olur. Andın imzalanmış mətni dövlət qulluqçusunun şəxsi işində saxlanılır. Dövlət qulluğunun ayrı-ayrı növlərində andın status xüsusiyyətləri Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilir. Qanunvericiliklə nəzərdə tutulduğu üçün dövlət qulluğunda yardımçı vəzifəyə qəbul edilənlər and içmirlər.

Dövlət qulluqçularına ixtisas dərəcələrinin verilməsi

Dövlət qulluqçusunun ixtisas dərəcəsi müvafiq vəzifəyə uyğun olaraq, şəxsin ixtisas səviyyəsini göstərir. İxtisas dərəcəsi həmin şəxsin tuta bildiyi dövlət qulluğu növlərinin və dövlət vəzifələrinin təsnifat siyahısını müəyyənləşdirir, eləcə də dövlət qulluqçusuna vəzifə maaşına əlavə haqq almaq və sosial təminatlardan istifadə etmək hüququ verir.

İxtisas dərəcəsi tutulan inzibati vəzifənin təsnifatına uyğun müəyyən edilir:

- həqiqi dövlət müşaviri;
- I, II və III dərəcə dövlət müşavirləri;
- dövlət qulluğunun baş müşaviri;
- dövlət qulluğu müşaviri, dövlət qulluğunun kiçik müşaviri, dövlət qulluğunun I dərəcə referenti;
- dövlət qulluğunun II və III dərəcə referentləri, dövlət qulluğunun kiçik referenti.

İxtisas dərəcəsi dövlət qulluqçusunun ixtisasına, tutduğu vəzifəyə və qulluq stajına uyğun olaraq, habelə əvvəllər verilmiş dərəcə nəzərə alınmaqla ardıcıl qaydada verilir.

İxtisas dərəcələrinin verilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti oranı tərəfindən müəyyən edilir. III dərəcə dövlət müşaviri və ondan yuxarı olan ixtisas dərəcələri Azərbaycan Respublikası

Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 24 və 32-ci bəndlərində nəzərdə tutulmuş qaydada verilir. Bu ixtisas dərəcələri alan dövlət qulluqçusuna müvafiq hüquqi akt və vəsiqə verilir.

İstefada olan dövlət qulluqçusu ona verilmiş ixtisas dərəcəsinə saxlayır.

Dövlət qulluğunda irəli çəkilmə

Dövlət qulluqçusunun daha yüksək dərəcəli vəzifəyə təyin edilməsi üçün ona daha yüksək ixtisas dərəcəsi verilə bilər. Bundan başqa onun müsabiqə nəticəsində dövlət qulluğunda irəli çəkilməsi mümkündür.

Dövlət qulluğunda irəli çəkilmək hüququ dövlət qulluqçularının öz vəzifələrini müvəffəqiyyətlə və vicdanla yerinə yetirməsi, boşalmış vəzifə olması, habelə boşalmış vəzifənin tələblərinə uyğun olaraq təcrübə, təkrar hazırlıq keçməyin və ixtisas artırmağın nəticələri nəzərə alınmaqla həyata keçirilir.

Qulluqçunun irəli çəkilməsindən imtina edilməsi barədə qanunvericilikdə müəyyən olunmuş qaydada, yəni yalnız müsabiqənin və ya attestasiyanın keçirilməsi qaydasının pozulduğu hallarda şikayət etmək olar.

Yeni vəzifəyə təyinat Azərbaycan Respublikasının adından həyata keçirilir və müvafiq orqanın sənədi (vəsiqəsi) ilə təsdiq edilir.

Dövlət qulluğuna xitam verilməsi

Dövlət qulluğuna aşağıdakı əsaslarla xitam verilə bilər:

- siyasi vəzifə tutan dövlət qulluqçusunun istefa verməsi;
- inzibati vəzifə tutan və ixtisas dərəcəsi olan dövlət qulluqçusunun istefa verməsi;
- inzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçusunun işdən azad edilməsi;
- yardımçı vəzifə tutan dövlət qulluqçusunun əmək qanunvericiliyinə müvafiq surətdə işdən azad edilməsi;
- Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığından çıxması ilə əlaqədar olaraq işdən azad edilməsi;
- bir ildən çox müddətə azadlıqdan məhrum edilməyə səbəb olan cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi.

Siyasi vəzifə tutan dövlət qulluqçusunun istefası aşağıdakı formada həyata keçirilir:

• vəzifə səlahiyyətlərinin müddətinin başa çatması nəticəsində istefa verilməsi. Bu formada istefaya çıxan dövlət qulluqçusuna 12 aylıq vəzifə maaşı məbləğində birdəfəlik haqq verilir və həmin haqdan vergi tutulmur;

- vəzifəyə seçən və ya təyin edən orqanın və ya rəhbərin qərarı ilə icbari istefa;
- vəzifəyə seçilmiş və ya təyin etmiş orqanın və ya rəhbərin qərarı ilə prinsipcə razılaşmamaq nəticəsində istefa.

Siyasi vəzifə tutmuş dövlət qulluqçusunun istefası haqqında qərar qəbul edildikdən sonra ona 6 ay ərzində vəzifə maaşı verilir.

İnzibati vəzifə tutan və ixtisas dərəcəsi olan dövlət qulluqçusunun istefası aşağıdakı formada həyata keçirilir:

- yaş həddinə (65 yaşa çatmasına görə) istefa. Bu cür istefaya çıxanlara hesablanmış pensiyanın 6 aylıq məbləği qədər birdəfəlik haqq verilir və ondan vergi tutulmur;
- Azərbaycan Respublikasında müəyyən edilmiş pensiya yaşına çatdıqda könüllü pensiyaya çıxma. Bu cür pensiyaya çıxanlara hesablanmış pensiyanın 6 aylıq məbləği qədər birdəfəlik haqq verilir və ondan vergi tutulmur;
- dövlət orqanları rəhbərlərinin təqdimatı ilə Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik, müvafiq icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanının qərarı ilə müvəqqəti istefa. Müvəqqəti istefaya göndərilən dövlət qulluqçusu “ehtiyatda” olan sayılır. Müvəqqəti istefa döv-

ründə ona vəzifə maaşı ödənilir. Dövlət qulluğuna qayıtdıqdan sonra ona əvvəlki vəzifəsi, yaxud həmin dərəcədə olan başqa vəzifə verilə bilər;

- dövlət qulluqçusu öz istəyi ilə istefaya çıxdıqda, əgər tərəflərin sazişində (kontraktda) digər şərt nəzərdə tutulmayıbsa, dövlət qulluqçusu istefa haqqında ərizə verdikdən sonra üç ay ərzində qulluğunu davam etdirməlidir;

- dövlət qulluqçularının yuxarı orqanın və ya rəhbərin qərarından və hərəkətindən narazılıq əsasında istefası. İstefa qəbul edildikdə dövlət qulluqçusuna 6 ay ərzində maaş verilir.

İnzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçusunun işdən azad edilməsinə müvafiq orqanın rəhbərinin qərarı ilə aşağıdakı hallarda icazə verilir:

- andın pozulması;
- əgər dövlət vəzifəsinin tutulması Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu ilə bir araya sığmırsa, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının səlahiyyətlərindən əl çəkməkdən imtina etməsi;

- dövlət qulluğundan kənarında başqa işə keçmə.

Əmək müqaviləsində başqa şərt nəzərdə tutulmayıbsa, ixtisas dərəcəsi olmayan dövlət qulluqçusu öz istəyi ilə işdən çıxmaq barədə ərizə verdiyi gündən ən çoxu 3 ay müddətində işdən azad edilir.

Dövlət qulluqçusu öz istəyi ilə və onu həmin vəzifəyə təyin etmiş rəhbərin razılığı ilə haqqı ödənilmədən uzunmüddətli məzuniyyətə göndərilə bilər.

Dövlət qulluğunun keçirilməsi zamanı “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunla müəyyən edilmiş şərtlərə riayət olunmalıdır.

Dövlət qulluğunda iş vaxtı həftədə 40 saatdır. Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün qanunla müddəti qısaltılmış iş vaxtı müəyyən edilə bilər. Qulluq üçün zəruri olduqda dövlət orqanının rəhbəri müstəsna hallarda iş vaxtını ayda əvəzi ödənilmədən 5 saatdan çox artıranda, işlədiyi hər saata görə dövlət qulluqçusuna əlavə haqq ödənilməlidir.

Dövlət qulluqçularına ildə bir dəfə 30 təqvim günü qədər haqqı ödənilən məzuniyyət verilir. Uzun illər işləməyə görə haqqı ödənilən əlavə məzuniyyət aşağıdakı qaydada verilir:

- 5 ildən 10 ilədək qulluğa görə - 2 təqvim günü;
- 10 ildən 15 ilədək qulluğa görə - 4 təqvim günü;
- 15 ildən çox qulluğa görə - 6 təqvim günü.

Xidməti ezamiyyətə göndərilən dövlət qulluqçusu aşağıdakılarla təmin olunur:

- mehmanxanada və ya xidməti yaşayış sahələrində yer, altı aydan çox müddətə ezamiyyətə göndəriləndə isə ayrıca xidməti mənzil sahəsi;
- iş yeri, rabitə vasitələrindən istifadə etmək imkanı;
- digər zəruri texniki xidmətlər və sosial-məişət xidmətləri, o cümlədən onu göndərən orqanın vəsaiti hesabına xidmətlər.

Müvəqqəti olaraq başqa yerə qulluğa keçirilən dövlət qulluqçusunun ailəsini özü ilə aparmağa ixtiyarı vardır. Ona müəyyən edilmiş yaşayış normalarına uyğun gələn məişət ləvazimatı ilə komplektləşdirilmiş xidməti mənzil verilir, habelə əvvəl işlədiyi yerdə yaşayış sahəsi saxlanılır. Dövlət qulluqçusunun ailə üzvlərinə işə və ya təhsil müəssisəsinə düzəlməkdə kömək göstərilir, məktəbəqədər uşaq müəssisələrində yer verilir və lazım gəldikdə, onu göndərən orqanın vəsaiti hesabına haqqı ödənilən tibbi xidmət göstərilir. Müvəqqəti olaraq başqa yerə qulluğa keçirilməklə bağlı olan başqa məsələlər Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə tənzim olunur.

Yardımcı vəzifələr tutan dövlət qulluqçularının əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

Daxili işlər orqanlarında xidmət

Daxili işlər orqanlarında xidmət dövlət qulluğunun növlərindən biri olub, dövlət qulluğuna xas olan bütün əsas xüsusiyyətlər və prinsipləri özündə cəmləşdirir. DİO-da xidmət qeyd olunanlarla yanaşı, öz xüsusiyyətlərinə də malikdir. Bu daxili işlər orqanları tərəfindən həyata keçirilən vəzifə və funksiyaların xarakterindən irəli gəlir. DİO-da xidmət ümumi normativ aktlardan başqa xüsusi əsasnamələr və nizamnamələrlə də tənzimlənir. Onun əməkdaşları xüsusi tələblərə cavab verməlidir.

DİO-da xidmət sağlamlığın olması, müəyyən biliklərin, yüksək mənəvi keyfiyyətlərin, hər an silahlı cinayətə qarşı mübarizəyə qalxmağa hazırlıqlı olması ilə bağlıdır.

Daxili işlər orqanları sistemində və polis qurumlarında dövlət qulluğu keçmənin xüsusiyyətləri “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının 28 oktyabr 1999-cu il tarixli qanunu və Azərbaycan Respublikasının 29 iyun 2001-ci il tarixli qanunu ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında” Əsanamə ilə nəzərdə tutulmuşdur.

DİO-da xidmət işçilərdən yüksək xidməti borcu və məsuliyyət hissini, intizamlılığı, əməksevərliyi, iş qabiliyyətliliyi, təşəbbüskarlığı, təmkinliyi və nəzakətli olmağı tələb edir. DİO-nun fəaliyyətində qanunçuluğa riayət olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Daxili işlər orqanı əməkdaşının iş mədəniyyətinə, xidmətə və xidmətdən kənar davranışına yüksək tələblər qoyulur.

Suala yekun olaraq qeyd edə bilərik ki, dövlət qulluğu keçmə - dövlət-xidməti münasibətlərin yaranması, dəyişməsi və xitam edilməsini törədən faktların məcmusudur. Həmin faktlar qanunvericilik ilə nəzərdə tutulan şərtlər və hallardır. Onların sırasına vətəndaşın dövlət qulluğuna qəbulu, inzibati vəzifələr tutması, aidiyyəti vəzifə üzrə ona dərəcə (ixtisas) verilməsi, müəyyən proseduralar çərçivəsində fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi, həmçinin dövlət qulluğunda irəli çəkilməsi və qulluquna (fəaliyyətinə) xitam verilməsi daxildir.

Sual 4. Dövlət qulluqçularının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi

Ölkəmizdə dövlət quruculuğu və cəmiyyətin rifahının yüksəldilməsi yönündə həyata keçirilən kompleks tədbirlər sırasında dövlət qulluğu sahəsində aidiyyəti islahatlar davam etdirilir. Bunun əsas səbəblərindən biri də vətəndaş məmnunluğunun təmin edilməsi üçün savadlı, peşəkar və vicdanlı məmur korpusunun formalaşdırılmasıdır. Mübahisəsiz fikirlərdən biri də budur ki, dövlət qulluqçusunun fəaliyyətinin düzgün qiymətləndirilməsi bu sahədə təkmil mexanizmin hesabına mümkündür. Odur ki, qanunverici tərəfindən qüvvədə olan “Dövlət qulluğu haqqında” qanuna kifayət qədər əlavələr və dəyişikliklər edilir. Onlardan biri də 31 may 2016-cı il tarixdə edilən dəyişiklik və əlavələrdir. Həmin yeni redaksiyaya görə dövlət qulluqçularının qeyd edilən tarixə qədər fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi mexanizmi olan “Dövlət qulluqçularının attestasiyası” yeni bir institut kimi adlanan “Dövlət qulluqçularının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi”dir. Qanunvericinin mövqeyinə görə inzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyəti hər təqvim ilinin sonunda qiymətləndirilir. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin məqsədi onun il ərzində vəzifəsinin öhdəsindən gəlməsini, tutduğu vəzifəyə dair tələblərin yerinə yetirilməsini qiymətləndirməkdən və işçinin gələcək inkişafını müəyyən etməkdən ibarətdir.

İnzibati vəzifə tutan dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyəti hər təqvim ilinin sonunda qiymətləndirilir. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin məqsədi onun il ərzində vəzifəsinin öhdəsindən gəlməsini, tutduğu vəzifəyə dair tələblərin yerinə yetirilməsini qiymətləndirməkdən və işçinin gələcək inkişafını müəyyən etməkdən ibarətdir. Dövlət qulluqçusunun fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi onun bilavasitə rəhbəri tərəfindən həyata keçirilir. Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyəti aşağıdakı meyarlar əsasında qiymətləndirilir:

- ✚ peşə bilikləri;
- ✚ xidməti vəzifələrə münasibət;
- ✚ təhlil aparmaq, problem həll etmək və qərar vermək bacarığı;
- ✚ yaradıcılıq və təşəbbüskarlıq;
- ✚ əmək intizamı;
- ✚ iş təcrübəsi və onu bölüşmə;
- ✚ kollektivdə işləmək bacarığı, ünsiyyət, işçilərarası münasibətlər.
- ✚ Rəhbər işçilərin xidməti fəaliyyəti “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunun 30-1.3-cü maddəsində göstərilənlərə əlavə olaraq, aşağıdakı meyarlar əsasında qiymətləndirilir:
 - ✚ təhlil və proqnozlaşdırma;
 - ✚ idarəetmə;
 - ✚ kollektiv daxilində nüfuz və ruhlandırmaq bacarığı;
 - ✚ komanda qurmaq bacarığı.
- ✚ Qanunvericinin mövqeyinə görə dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyəti aşağıdakı şəkildə qiymətləndirilir:
 - ✚ əla;
 - ✚ yaxşı;
 - ✚ kafi;
 - ✚ qeyri-kafi.

Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin nəticələri xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsi barədə sənədlə rəsmiləşdirilir. Bu sənəddə dövlət qulluqçusunun fəaliyyəti bütün meyarlar üzrə qiymətləndirilir və bununla bağlı şərtlər verilir. Xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsi barədə sənədə xidməti fəaliyyəti qiymətləndirilən dövlət qulluqçusunun rəyi əlavə edilir.

Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi qaydalarına dair normativ aktlar müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qəbul edilir.

Dövlət qulluqçusunun xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin nəticələri onun şəxsi işinə əlavə edilir.

Dövlət qulluğunda olmanın yaş həddi

Dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olmasının yaş həddi 65-dir. Qeyd edilən yaşa çatmış dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olma müddəti müvafiq dövlət orqanının rəhbəri tərəfindən hər dəfə 1 ildən çox olmayaraq uzadıla bilər. Dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olma müddətinin 5 ildən çox uzadılmasına yol verilmir.

İnzibati vəzifələrin ali-üçüncü təsnifatına aid vəzifələrdə qulluq keçən dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olma müddəti müvafiq dövlət orqanının razılığı əsasında 65 yaşdan artıq uzadıla bilər. Aidiyyəti dövlət orqanına aid edilən sahədə dövlət qulluğunda olma müddəti uzadılmış dövlət qulluqçularının sayı həmin dövlət orqanının vahid sistemini təşkil edən qurumların işçilərinin ümumi sayının 15 faizindən artıq ola bilməz. Dövlət orqanının aparatının və tabeliyində olan qurumun çalışma müddəti uzadılmış işçilərinin sayı müvafiq olaraq onun aparatının və tabeliyində olan həmin qurumun işçilərinin sayının 2 faizindən artıq ola bilməz.

Qeyd edilməsi zəruridir ki, dövlət orqanının aparatında və ya tabeliyində olan qurumunda dövlət qulluqçularının sayı 100 nəfərdən az olduqda, çalışma müddəti uzadılmış işçilərin sayı iki ştat vahidinə qədər yuvarlaqlaşdırılır.

Dövlət qulluqçusunun dövlət qulluğunda olma müddətinin uzadılmasına onun razılığı əsasında yol verilir.

Dövlət qulluğunda olan şəxsin yaş həddinə görə tutduğu vəzifədə qalması üçün onun müddətinin artırılması zamanı nəzərə alınmalı olan hallara aiddir:

- ✚ dövlət qulluğunda intizam tənbeh tədbirlərinin tətbiq edilməməsi;
- ✚ elmi dərəcənin və ya elmi adın olması;
- ✚ dövlət təltifi ilə təltif edilmə;
- ✚ attestasiyadan üç dəfə müvəffəqiyyətlə keçmə.

Qeyd edilən fikirləri ümumliləşdirərək belə qənaətə gəlmək mümkündür ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə təsbit edilən ali dəyərlərin təmin edilməsi üçün dövlətin ali məqsədlərinə nail olunması dövlət qulluğu vasitəsilə təşkil edilir və həyata keçirilir. Müzakirə edilən sual üzrə verilən məlumatlardan aydın oldu ki, dövlətin ali məqsədinə nail olmaq üçün həyata keçirilən təşkilatçı modelləri sırasında dövlət qulluğu və onu gərcəkləşdirən dövlət qulluqçuları xüsusi rola malikdirlər.

Nəticə

Mühazirəmizi yekunlaşdıraraq qeyd etmək istərdik ki, dövlət qulluğu hüquq vasitəsi ilə ifadə olunur. Dövlət qulluğu sahəsində dövlətlə dövlət qulluqçuları arasında yaranan münasibətləri və dövlət qulluqçularının hüquqi vəziyyətini nizamlayan normalar dövlət qulluğu institutunu yaradır. Dövlət qulluğu institutuna konstitusiya, əmək, mülki, maliyyə və digər hüquq sahələrinin normaları da daxildir. Dövlət qulluğu məsələlərini nizamlayan inzibati-hüquqi normalar inzibati hüququn müstəqil institutunu təşkil edir.

Dövlət qulluğu haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, “Dövlət qulluğu haqqında” Qanundan, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən, Azərbaycan Respublikasının dövlət qulluğunu hüquqi cəhətdən tənzim edən və dövlət qulluqçularının hüquqi vəziyyətinin xüsusiyyətlərini müəyyən edən digər qanunvericilik aktlarından ibarətdir.

Azərbaycan Respublikasında aparılan hüquqi islahatların nəticələrindən biri də Konsituisiyamızın 55-ci maddəsinin müddələrinin həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə “Dövlət qulluğu haqqında” 21 iyul 2000-ci il tarixli Qanunun qəbul edilməsidir.

Siz gələcədə Polis Akademiyasını bitirdikdən sonra dövlət hakimiyyətinin müstəqil qollarından biri olan icra hakimiyyətinin həyata keçirilməsində dövlət qulluqçuları kimi bilavasitə iştirak edəcəksiniz. Bu səbədən də bu günkü mövzumuzun gələcək fəaliyyətinizdə əhəmiyyəti xüsusidir. Mövzu vasitəsilə dövlət qulluğu, onun əsas vəzifələri və prinsipləri barədə anlayışlar və hüquqi biliklər əldə etmiş oldunuz. İkinci növbədə isə bu mövzumuzun vasitəsi ilə dövlət qulluqçusu, onun növləri, əsas vəzifələri, hüquqları və təminatları, habelə dövlət qulluğu keçmə, inzibati vəzifənin tutulması qaydası və dövlət qulluğunun şərtləri barədə anlayışlar və hüquqi biliklər sizlərə izah olundu.

Hesab edirik ki, mühazirədə verilən məlumatlardan gələcək fəaliyyətinizdə aidiyyəti olaraq istifadə etməklə öz xidməti vəzifələrinizin öhdəsindən arzuolunan formada gələcəksiniz. Bununla da xidməti fəaliyyətinizdə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının effektiv şəkildə təmin edilməsi nail olacaqsınız. Bu isə hər bir dövlət qulluqçusunun əsas vəzifə borcu və məqsədidir.